

PEREA, Maria Pilar (2011): *El Diccionari català-valencià-balear i les seves fonts bibliogràfiques*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. [Biblioteca Miquel dels Sants Oliver; 39].

Antoni M. Alcover i el *Diccionari català-valencià-balear*

Les noves investigacions que apareixen adesiara sobre la personalitat gegantina de mossèn Alcover augmenten l'interès i el prestigi d'aquesta figura, ja mítica, de les lletres catalanes de tots els temps. Marcà especialment la seva vida el naixement —que tingué lloc dia 2 de febrer de 1962 a la possessió de Santa Cirga, prop de Manacor, fill d'una família de conradors— i, en conseqüència, el fet de seguir els costums de la tradició rural mallorquina, en un ambient pagès i molt religiós. Probablement un d'aquests valors principals era la consideració positiva del treball i, precisament, un dels trets que destaquen en la personalitat d'Antoni M. Alcover és la seva enorme capacitat de treball. Foren la capacitat de feina, la valentia i la constància les qualitats que feren possible la consecució dels objectius titànics que es proposà entre els quals destaca la seva obra magna: el *Diccionari català-valencià-balear*.

El *Diccionari* constitueix l'eix central de la vida i l'obra del filòleg manacorí que es mogué entorn de la llengua i de l'Església. Per començar, cal dir que Alcover s'inicià de manera precoç en la lexicografia, i ben prest elaborà un diccionari, en paraules de M. Pilar Perea (2001):

En efecte, l'interès d'Alcover per la lingüística i per la dialectologia pren volada a l'últim terç del segle XIX, en particular l'any 1882, moment en què presenta un estudi lèxic al certamen convocat per la revista «L'Ignorància», treball que se centra en el gènere dels substantius *amor*, *color* i *olor*; i que va precedir per una Mostra de Diccionari Mallorquí: *anar*, *dur* i *fer*, que consisteix en un recull de les locucions i frases fetes —Alcover n'aplegà més de 3.000— que els verbs esmentats poden formar quan es combinen amb altres elements gramaticals.²

En una publicació posterior, dirà també la mateixa autora «El resultat ha estat un diccionari (gairebé) exhaustiu, un diccionari de diccionaris, atès que conté un bon nombre d'apartats que podrien actuar ells mateixos com a reculls lexicogràfics independents.»³

La transcendència del *Diccionari* d'Alcover s'inicià molt abans de la seva publicació. La capacitat de convocatòria del seu promotor va implicar milers de col·laboradors en el procés de difusió del projecte i d'elaboració del *Diccionari* —pel gener del 1906, per exemple, els col·laboradors del diccionari eren 1.516. La major part de la seva vida girà entorn d'aquest projecte que es divulgà a través de la *Lletra de convit*, el 1901; s'anà completant i perfilant amb el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana del 1906, i amb les eixides per Europa i arreu del territori dels Països Catalans. Alcover aconseguí posar les bases d'un diccionari de la llengua catalana que reunís totes les paraules, antigues i modernes, parlades i escrites. El propòsit, que s'ha anomenat l'empresa lingüística més gran de les llengües romàniques, era aparentment impossible d'aconseguir i d'una enorme dificultat però la feina i la tenacitat d'Alcover i la continuació de la tasca per part del seu deixeble, Francesc de Borja Moll, el feren possible. Aparegué el primer fascicle del *Diccionari català-valencià-balear* a les acaballes del 1926 i s'acabà de publicar l'any 1962. Des d'aleshores ençà, s'ha convertit en una obra de referència constant per a consultes i, també, en una font de recerca per a investigadors que han fet estudis i buidatges des de camps molt diversos. Jaume Corbera, a la consideració final de l'obra titulada *Crònica de l'Obra del Diccionari*, afirma:

Si el *Diccionari* va ser a l'inici una espècie d'idea fantàstica sorgida d'una ment clara i tenaç, qualitats indispensables per tirar endavant una empresa de tal envergadura, tot d'una es va convertir en l'empresa de tot un poble, que hi veia no una simple obra lexicogràfica, sinó una magna realització patriòtica, en uns mo-

2. ALCOVER, Antoni M.: *Mostra de diccionari mallorquí*. Edició a cura de M. Pilar Perea. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; UIB, col·l. Biblioteca Marian Aguiló, núm. 31, 2001, p. 9.

3. PEREA, M. Pilar: *Antoni M. Alcover dialectòleg, gramàtic, polemista*. Fundació Germà Colón; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, col·l. Germà Colón d'estudis filològics, núm.2, 2005, p.150.

ments en què el sentiment patriòtic català estava en ebullició constant. Alcover va saber aprofitar aquesta situació, conscient que el patriotisme es demostrava més amb fets que amb paraules i que el *Diccionari* que ell concebia donaria a la llengua una dignitat a l'altura de qualsevol de les llengües de cultura de l'entorn.¹

M. Pilar Perea, alcoverista destacada

És molt significativa la trajectòria de M. Pilar Perea Sabater com a alcoverista. Inicià aquest camí l'any 1999 amb la publicació de la seva tesi doctoral sobre *La flexió verbal en els dialectes catalans*² en forma de llibre però que aparegué en forma de CD-Rom l'any 2001³ i es reedità en el mateix format digital, de manera ampliada, el 2005.⁴ Al llarg d'aquests anys ha anat alternant la publicació de llibres com la *Mostra de diccionari mallorquí*⁵, *Antoni M. Alcover dialectòleg, gramàtic, polemista*⁶ o l'edició de les obres completes que actualment està en procés d'edició⁷ i de les quals n'han aparegut els dos primers volums; i d'altres materials audiovisuals com els *Dietaris*⁸, el *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*⁹ o el més recent *Epistolari d'Antoni M. Alcover (1880-1931)*¹⁰. A través d'aquestes publicacions, amb gran rigor i una capacitat de feina admirable hereva de la del nostre mossèn, M. Pilar Perea ha posat a l'abast de tothom bona part de l'obra del canonge manacorí i ha facilitat enormement la tasca d'investigadors, d'alcoveristes i de qualsevol persona interessada a conèixer una mica més la vida i l'obra d'aquest mallorquí il·lustre.

El Diccionari català-valencià-balear i les seves fonts bibliogràfiques constitueix una aportació importantíssima de M. Pilar Perea que obre una nova porta al coneixement d'aquesta obra magna de la filologia catalana de totes les èpoques. Una feina minuciosa i acurada, feta amb rigor i amb un gran coneixement de l'obra del canonge manacorí. Perea ha mostrat també al llarg dels anys una gran estima i admiració per la figura del filòleg de Manacor que ha reflectit en innombrables ocasions a través de conferències i publicacions diverses.

El Diccionari català-valencià-balear i les seves fonts bibliogràfiques

L'objectiu principal d'aquesta investigació és publicar l'inventari de la Societat Alcover S. L.¹¹ que consta, en un primer moment, de 2.460 volums i de 1.186 registres bibliogràfics, que s'amplia fins

1. ALCOVER, Antoni M. / MOLL, Francesc de B.: *Crònica de l'obra del Diccionari*. Selecció del text, introducció i notes a cura de Jaume Corbera Pou. Palma: Ed. Moll, CoH. Els treballs i els dies núm. 51, 2006, p. 213.

2. PEREA, M. Pilar: *Compleció i ordenació de «La flexió verbal en els dialectes catalans» d'A. M. Alcover i F. de B. Moll*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, CoH. Biblioteca de Dialectologia i Sociolingüística VI, 1999.

3. PEREA, M. Pilar: *«La flexió verbal en els dialectes catalans» d'A. M. Alcover i F. de B. Moll. Les dades i els mapes*. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, 2001.

4. ALCOVER, Antoni M.: *Dades dialectals*. Edició a cura de M. Pilar Perea. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, 2005. Obra incloïa nous materials extrets de seixanta-cinc quaderns de camp.

5. ALCOVER, Antoni M.: *Mostra de diccionari mallorquí*. Edició a cura de M. Pilar Perea. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; UIB, col·l. Biblioteca Marian Aguiló, núm. 31, 2001.

6. PEREA, M. Pilar: *Antoni M. Alcover dialectòleg, gramàtic, polemista*. Fundació Germà Colón; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, CoH. Germà Colón d'estudis filològics, núm. 2, 2005.

7. Han aparegut dos volums: *Obres completes* d'Antoni M. Alcover, Volum I. (2003) i Volum II (2005) publicats a Palma per l'Editorial Moll.

8. ALCOVER, Antoni M.: *Dietaris*. Edició a cura de M. Pilar Perea. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, 2001.

9. PEREA, M. Pilar (curadora): *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, 2004.

10. PEREA, M. Pilar (curadora): *Epistolari d'Antoni M. Alcover (1880-1931)*. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, 2008.

11. Perea explica que es tracta d'una llibreta que té per títol «Libro-Inventario de la Biblioteca filològica-literaria propiedad de la Editorial Alcover, Soc[ie]dad L[imi]t[a]da» en la qual es fa constar la relació dels llibres que, propietat d'Antoni M. Alcover, havien passat a formar part, l'any 1930, de l'«Editorial Alcover S. L.». (2011, p. 5)

a 1.215 entrades que corresponen a 2.495 volums. S'ha de dir, però, que la mà de M. Pilar Perea no s'ha limitat a la reproducció de la llista que elaborà Francesc de Borja Moll sinó que ha anat molt més enllà i, sempre que ha estat possible, ha completat la informació de totes les referències bibliogràfiques. A partir de la confrontació de les dades amb les informacions del *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* i del *Diccionari català-valencià-balear* i amb els materials del Fons Alcover-Moll s'ha reconstruït, de manera aproximada, la biblioteca alcoveriana. Aquesta tasca ha permès afegir nous registres a la llista que han incrementat les entrades en 586 i els volums en 672 amb la qual cosa s'ha arribat a un total de 1.824 registres i 3.167 volums.

Aquest llibre es divideix en quatre parts, precedides per una introducció explicativa, en les quals es planteja, en primer lloc, la presumpta bibliofília d'Alcover. A continuació detalla la relació estreta que existeix entre la nombrosa i valuosa biblioteca alcoveriana i l'elaboració del *DCVB*. Seguidament, mostra el llegat bibliogràfic d'Antoni M. Alcover tot enumerant el que consta en el Llibre-inventari i hi afegeix els llibres que apareixen en el *BDLC*, en el Fons Alcover-Moll i en el *DCVB*. Per acabar, es refereix a les característiques dels fons bibliogràfic que agrupa segons la matèria: *llengua, literatura, història, assaig o religió*. L'estudi es veu completat amb una llista d'autors de revistes i publicacions periòdiques i, alhora, amb una sèrie de cartes que llibreters de diferents indrets adreçaren a Alcover. L'obra es tanca amb unes conclusions seguides de les referències bibliogràfiques.

En relació a la bibliofília de mossèn Alcover, Perea conclou que el canonge tenia una visió clarament utilitarista dels llibres i, en conseqüència, la seva biblioteca respon a un objectiu gairebé únic que és l'elaboració del *Diccionari català-valencià-balear*. Encara que les lectures li aportassin un plaer estètic i literari o que li servissin per augmentar la cultura i els coneixements que posseïa, l'autora manté la hipòtesi que els llibres d'Alcover eren per a utilitzar-los.

En aquesta mateixa línia es defineix el segon apartat i apunta Perea: «El *Bolletí del Diccionari de la llengua catalana*, òrgan com era de difusió de l'Obra del Diccionari, ofereix nombroses mostres de la finalitat que tenia l'adquisició bibliogràfica d'Alcover.»¹²Més endavant, amplia aquesta informació tot referint-se al fet que el *Bolletí* inclou algunes mostres dels contactes que mossèn Alcover mantenia amb els llibreters que li proporcionaven els llibres que anava sol·licitant i recopilant.

El gruix més important que constitueix el fons bibliogràfic al qual es refereix aquesta obra prové de la llibreta on s'enumera la biblioteca alcoveriana i que es titula «Libro-Inventario de la Biblioteca filológico-literaria propiedad de la Editorial Alcover Sociedad Limitada». Es tracta d'un material manuscrit —M. Pilar Perea afirma que la lletra correspon a Francesc de Borja Moll— que aporta diverses llistes de referències bibliogràfiques.¹³ La investigadora reproduceix a continuació la llista de llibres i manuscrits que consten en aquesta llibreta. Per a la transcripció ha utilitzat un seguit de símbols que prèviament aclareix: [] indiquen la reconstrucció de l'entrada, < > i () indiquen que es tracta d'informació provinent dels llibres inclosos en la bibliografia del *DCVB*, per exemple.¹⁴ Les referències bibliogràfiques apareixen numerades i, eventualment, acompanyen el registre numèric les lletres B(DLC) o D(CVB) que indiquen que el registre també s'ha localitzat en aquestes publicacions.

L'exhaustiu llistat que se'ns reproduceix és extens i variat. Una vegada excloses les revistes i les publicacions periòdiques, M. Pilar Perea classifica els llibres segons les matèries següents: *Llengua* (amb un total de 618 obres), *Literatura* (curiosament la xifra coincideix amb l'anterior, amb un total de 618 obres), *Història i Geografia* (amb 322 obres), *Assaig* (amb 47 obres) i *Religió* (amb 42 obres). Inclou també una categoria genèrica per als llibres que no corresponen a cap de les branques anteriorment citades amb la denominació d'*Altres*. Així mateix, exposa que cada matèria es pot dividir en sub-classificacions i que apareixen casos d'obres que podrien pertànyer a tres categories diferents.

Resulta molt interessant la referència a les obres alcoverianes presents al llistat encara que enumeri

12. Perea (2012: 14).

13. *Ibidem* p. 5.

14. Per completar la informació sobre l'ús dels símbols es pot consultar *Ibidem* p. 23.

només treballs manuscrits —que se solien incloure en llibretes— com per exemple: *Escorcolls lexicals*¹⁵ o *Originals de diferents autors mallorquins*.

L'obra es completa amb una llista de 945 autors que apareix ordenada alfabèticament i que ens remet al número corresponent del registre bibliogràfic per tal de facilitar la consulta. D'aquesta manera, a tall d'exemple, acompanyen el nom de *Forteza, Tomàs*, els registres 893 i D049.

Hem de destacar que les obres que componen la biblioteca alcoveriana estan escrites en dotze llengües diferents que l'autora enumera: català, castellà, francès, alemany, italià, anglès, provençal, llatí, gallec, esperanto, friülà i portuguès. La immensa majoria foren publicades al segle xx (1.211) i al segle xix (385) però també n'apareixen algunes dels segles xviii, xvii i xvi.

Si ens fixam en les referències bibliogràfiques contingudes en les mostres epistolars, podem observar que Alcover mantenia contactes amb llibreters de diversos indrets de l'Estat com Palma, Inca, Barcelona, Lleida, Mataró, Madrid i Saragossa, però també amb llibreters de l'estranger de llocs com Colòmbia, França, Alemanya o Itàlia. Els contactes amb els llibreters podien ser de diferents tipus: o servien per a la distribució de les obres d'Alcover i per a cobrar la subscripció al *Bolletí del Diccionari de la llengua catalana* o al *Diccionari català-valencià-balear* o bé per respondre a la comanda de llibres sol·licitats per ell. Per tal d'il·lustrar-ho, Perea inclou cartes i targetes postals adreçades a Alcover que ens permeten valorar les importants despeses econòmiques que li suposaven les adquisicions, sobretot les dels llibres estrangers. Alhora, ens ajuda a saber quins eren els seus interessos, sempre encaminats a la consecució de la seva obra principal, el *Diccionari català-valencià-balear*.

Aquesta obra que M. Pilar Perea ens posa a les mans ens permet copsar la riquesa i el valor del llegat bibliogràfic que Antoni M. Alcover ens deixà. Afirmar l'autora, tot referint-se al conjunt de materials que es detallen, que «Sense ser bibliòfil, va saber compilar una de les biblioteques personals més riques i assortides de la Mallorca de fa un segle.»¹⁶ Realment es tracta d'una gran quantitat d'obres i d'autors que sorprenen per la seva diversitat d'estils i de procedències. Tot i que tenen un important relleu les obres relacionades amb la llengua i la literatura, destaca la varietat temàtica d'altres obres que poden versar tant sobre arqueologia com sobre botànica, etnografia o cuina, sobre meteorologia, dret o religió.

La publicació d'*El Diccionari català-valencià-balear i les seves fonts bibliogràfiques* suposa una aportació de primer ordre en el coneixement de la figura de mossèn Alcover i del *Diccionari*, l'obra principal de la seva vida. És un nou material valuós que pot fer un gran servei a alcoveristes i investigadors i també als curiosos i interessats tant en aspectes relacionats amb la figura d'Antoni M. Alcover com en altres aspectes tangencials com la bibliofília, les biblioteques o el món dels intercanvis comercials relacionats amb la lletra escrita, entre d'altres.

De la mà de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, amb el suport de la Universitat de les Illes Balears i de l'Institut d'Estudis Baleàrics, Maria Pilar Perea ens ofereix una nova obra feta amb rigor i precisió, una obra vinculada directament amb un dels seus principals temes de recerca: Antoni M. Alcover, sobre el qual resten encara, tal com demostra aquesta obra, nombroses qüestions per descobrir.

M. Magdalena GELABERT I MIRÓ
Institució Pública Antoni M. Alcover

PICÓ, Neus / RAMON, M. Magdalena (2010²): *Llibre d'estil per als mitjans de comunicació orals i escrits*. Palma: Consell de Mallorca, Universitat de les Illes Balears, 256 p.

La primera edició d'aquest volum es va publicar el 2005, coincidint amb l'entrada en funcionament de les emissions regulars d'IB3 TV i d'IB3 Ràdio (setembre de 2005). També a finals de 2005 es van

15. Perea aclareix que sota aquesta denominació s'apleguen 70 quaderns de camp.

16. *Ibidem* p. 245.